

SOCIÁLNÍ POSTOJE

Co je sociální postoj?

- Tendence ke konzistentnímu hodnocení skutečnosti a konzistentnímu chování. Tendence odpovídat kladně nebo záporně na určité osoby, předměty nebo situace
- Proces individuálního vědomí, který determinuje aktuální i potenciální reakce individua vzhledem k sociálnímu okolí.
- Stav pohotovosti (připravenosti) jedince zaujmout za určitých podmínek vztah ke skutečnosti a reagovat určitým předem daným způsobem na jisté situace
- Mentální a nervový stav pohotovosti organizovaný zkušeností, vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci.

Struktura postojů

- Základní komponenty postoje:
  - Poznávací (kognitivní) složka
  - Citová (emocionální) složka
  - Konativní (volní, akční) složka
- Jednotlivé komponenty mohou být různě zastoupeny, nemusí být souhlasné (kouření, láska k potomkovi...)

Funkce postojů

- Instrumentální (adjustační, přizpůsobení, utilitární)
  - Jedinec přebírá názory a postoje, které přinášejí sociální uznání, které odpovídají postojům jeho sociální skupiny
- Hodnotově expresivní funkce
  - Postoje určují vyjádření hodnot, jedinec vyjadřuje sám sebe (své Já) v postojích
- Kognitivní funkce
  - Postoje nepřiměřené novým a měnícím se situacím jsou v zájmu zachování konzistence poznání tlumeny a odmítány
- Ego defenzivní (sebeobranná)
  - Ochrana před přijetím nepříjemných pravd o sobě, obranné mechanismy, podíl na řešení vnitřních konfliktů

Konzistence a konsonance postojů

- Rosenbergova teorie afektivně kognitivní konzistence
  - Smýšlení a pocity vůči objektu jsou konzistentní (soudržné) – postoj je stabilní
  - Nekonzistentnost vede zpravidla k reorganizaci (změně)
    - pozitivní informace o osobě, kterou nemáme rádi
- Festingerova teorie kognitivní disonance – situace, kdy jeden kognitivní element vyjadřuje opak druhého
- Logická inkonzistence (Mars)
- Kognitivní disonance kulturních obyčejů a norem (příbor)
- Disonance mínění a jednání (záchrana lesa)
- Disonance mezi minulou a současnou zkušeností (říznutí)

Vlastnosti a znaky postojů

- Konzistentnost (soudržnost složek, pevné spojení)
- Intencionalita (zaměřenost, vždy k něčemu)
- Kvalita – sympatie x nesympatie, souhlas x nesouhlas
- Frekvence – častost výskytu určitých postojů (intenzivní jsou méně časté)
- Polarita (každý postoj má svůj protiklad: pozitivní x negativní hodnocení)
- Valence, intenzita (pozice, místo na ose mezi póly – mírný, neutrální, indiferentní, ambivalentní)
- Stabilita, vytrvalost a odolnost vůči narušujícím vlivům (proměnlivost – vysoká u adolescentů)

Utváření a změny postojů

- V procesu sociálního učení, soc. interakci
- Mechanismy utváření postojů:
  - Nápodoba, identifikace
  - Poučení (informace), podávání návodu
  - Dramatická zkušenost
- Změna je závislá
  - na dříve vytvořených hodnotových systémech
  - Na míře zakotvení postoje
  - Obtížnější změna polarity (snadnější změna intenzity)
  - + postoj vedoucí k uspokojování potřeb jedince

Festingerova teorie konsonance a disonance postojů

- Přirozená tendence k dosažení konsonance (souladu) uvnitř postojeového trsu
  - Harmonie spojená s libými pocity
  - Nesoulad vede k navození tenze, nelibosti
- Příklady souladu (pozitivní postoj k partnerovi i matce, partner a matka vzájemný pozitivní vztah)
- Příklady nesouladu (pozitivní postoj k partnerovi i matce, partner a matka vzájemný negativní vztah; pozitivní vztah k partnerovi, negativní k fotbalu, partner pozitivní vztah k fotbalu)

Předsudky

- *Emocionálně iracionálně založené postoje pro nebo proti věcem, individuu nebo skupinám, které ignorují relevantní objektivní kritéria usuzování.*
- Mohou mít svůj původ ve frustracích (- potlačená agrese přenesená na objekty sociálního okolí).
- Základní faktory vzniku předsudků:
  - rodinná výchova,
  - osobní náboženskou, politickou a jinou ideologií.
- Předsudky v současnosti:
  - Sexismus
  - Rasismus
  - Ageismus

Změna postojů a předsudků

- Ke změnám postojů vede úsilí o dosažení a zachování kognitivní rovnováhy
  - Pokud nejsou rezistentní k odlišným informacím
  - Vliv osobnostních charakteristik (sebeúcta, úzkostnost)
- Podmínky redukce nežádoucích předsudků a postojů:
  - rovnoprávnost postavení,
  - příležitost k osobnímu kontaktu,
  - kontakt s nestereotypními jedinci,
  - společenská podpora kontaktu skupin,
  - příležitost ke spolupráci.

Měření postojů

- Pozorování
- Posuzovací škály (v přirozeném prostředí i navozených situacích)
- Rozhovor
- Projektivní techniky (nepřímé vysuzování)
- Registrace doprovodných jevů (fyziologických, behaviorálních)

Posuzovací škály

- Vhodné je měření více dimenzí postoje
- Na základě tzv. škálogramu – umožňuje zjistit názorovou polarizaci uvnitř skupiny
- Pracujeme se dvěma škálami
  - První škála vypovídá o polaritě postoje
  - -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4
  - Druhá škála například o podloženosti postoje, zda vyplývá ze zkušenosti apod.
  - 1 Takové je určitě mínění celé třídy
  - 2 Můj názor odpovídá většině ostatních členů.
  - ...
  - 5 S tímto názorem jsem v naší třídě asi sám.

Aplikace

- Příklad skupinové polarizace postojů k vyučovacím předmětům:
- Viz následující škálogram:
  - Děti, které mají negativní vztah, se domnívají, že více reprezentují mínění celé skupiny
  - Je-li ve skutečnosti negativních postojů ve skupině méně –
  - - svědčí to o neadekvátní kolektivní představě o skupinovém názoru
  - = cenná informace pro pedagoga

Škálogram

	Sektor negativní			Sektor neutrální			Sektor pozitivní		
1	///	////							
2			///						
3									////
4				/			//	///	////
5					//	/			////
	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4
Σ	3	4	3	1	2	1	2	3	13
Σ	10			4			18		

Děkuji za pozornost